

Tıpkı Bir Yaprak Gibi
Donna J. Haraway ile Söyleşi
THYRZA NICHOLS GOODEVE

How Like a Leaf: An Interview with Donna J. Haraway

© 2017 Thyrza Goodeve

İletişim Yayınları 2867 • Politika Dizisi 201

ISBN-13: 978-975-05-2850-7

© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2020, İstanbul

EDITÖR Aybars Yanık

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Emre Bayın

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Tıpkı Bir Yaprak Gibi

Donna J. Haraway ile Söyleşi

THYRZA NICHOLS GOODEVE

How Like a Leaf

Donna J. Haraway

ÇEVİREN *Aksu Bora*

Şempanzelerin de politikası var, yapay şeylerin de;
bizim neden olmasın ki?
– DONNA J. HARAWAY

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
EV	
Santa Cruz, California	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
İçine Doğduğu Tarih	17
Formun Tarihi	29
İlişkiler Devam Ederken	41
California	55
Disiplinlerarasılık Risklidir	57
İKİNCİ BÖLÜM	
Eleştirel Teori Olarak Organikçilik	61
Primatoloji	65
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Tarihsel Şans	75
Simianlar, Siborglar ve Kadınlar	79
Hastalık Bir İlişkidir	87

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Metafordan Fazlası	95
Gen, Bir “Şey” Değildir	103
Siborg Zamansallıkları	111
Eleştirel Bilinç Olarak Kırınım	115
Dünyevi Pratik	123
Çökme	127

BEŞİNCİ BÖLÜM

Siborg Gerçeküstücülükleri	133
Tanıdık Olmayan Bilinçdışı	137
Cennet Bahçesinde Değil, Kesinlikle Tarihin İçinde Doğdu	141
Tıpkı Bir Yaprak Gibi	145
Figürasyonların Hayvanat Bahçesi	149
OnkoFare™	153
Vampir Kültürü	163
Mütevazı Tanık	169
Telepatik Öğretme	177

BİTİRİRKEN

Tutku ve İroni	183
-----------------------------	-----

YAZARLAR	185
-----------------------	-----

DONNA J. HARAWAY BIBLIYOGRAFISI	189
--	-----

TEŞEKKÜR

Bu kitap, Milano'daki La Tartaruga-Baldini&Castoldi Uluslararası Yayıncılık'tan Maria Nadotti'nin başlangıçtaki kılavuzluğu olmaksızın yazılamazdı. Onun akli ve kararlı hevesi olmaksızın bu proje gerçekleşemezdi. Fleshfactor (1997) Ars Electronica'ya "Tıpkı Bir Yaprak Gibi" söyleşisini yayımladıkları için teşekkür ederim, böylece bir söyleşiden kitap çıktı. Ayrıca Whitney Independent Study Program'daki öğrencilerime (1997-1999), Bilinç Tarihi ofisinden Sheila Peuse'a ve Donna Haraway'in ve benim hanelerimizdeki bütün insan ve insan olmayan üyelere ayrı ayrı teşekkür ederim; onların teknik ve teknik olmayan destekleri için. Tabii ki en büyük borcum, Donna Haraway'in kendisine: örnek bir sohbet arkadaşı, öğretmen, arkadaş ve insan.

THYRZA NICHOLS GOODEVE

Santa Cruz, California

Dağınık değilse de gösterişsiz –dış cephesindeki boya yaşlı bir yüz gibi dökülmüş– küçük California kulübesi, çiçekler, limon ağaçları ve botanik harikalarının arasından bakıyor. Evle bitkiler tek bir varlık gibi öylesine iç içe geçmiş ki, bahçenin nerede başlayıp evin nerede bittiğini anlamak zor. “Bunlar kendiliğinden mi büyüyorlar böyle?” diye soruyorum. “Pek değil,” diyor Donna Haraway; soruma biraz şaşırarak. “Her şeyi ektik ve büyüttük.” Yerlerinden taşan, yükselen, yayılan bütün bu kırmızı goncalar, taşkın çalılar, yeşil yapraklar – böyle bir bakımlı yaban alandan geçilerek eve giriliyor. İçeride siyah bir kedi, oturma odasındaki kanepenin üzerinde, sıcacık bir battaniyeye yerleşip rahatça kıvrılmış, etrafında yiyecek ve su kapları var. “Bayan Moses’a oda servisi veriyoruz,” diyor Haraway. “Yirmi bir yaşında, artık biraz şımartılmayı hak ediyor.” Biz yaşlı kedinin kanepeden kalkıp kum kabını kullanmak üzere banyoya gitmeyi başarabilmesi üzerine konuşurken, mutfaktan otuz kiloluk sarıbeyaz bir köpek zıplayarak geliyor. “Bu Roland.” Kuyruğunu neşe içinde sallarken, bütün bedeninden hoş geldin tit-

reşimleri yayılıyor; merakla yaklaşıyor. Haraway nazik ama kesin bir dille diyor ki: “Şimdi okşama. Önce seni koklamak ister, ancak ondan sonra dokunabilirsin. Bazen hemen ellerini uzatıveriyorlar, bu onu tedirgin ediyor.” Yaşam alanını paylaştığı insan olmayanların ihtiyaç ve âdetlerinin fena halde farkında olarak, onlardan “baskın davranış”, “saldırgan itki” gibi terimlerin geçtiği bir dille bahsediyor. Sonra Roland’ın yakınlarda “iyi yurttaş sertifikasını almak için” (bunu söylerken kıkırdıyor) gittiği bir köpek okulu tecrübesini hatırlıyor; bunun üzerine ikisi Roland’ın okulda öğrendiği bazı şeyleri gösteriyorlar. “Aşağı. Otur. Aslında yeni bir emre kadar kalkmaması lazım. Ama takılmayı seviyor.” Sadece birkaç dakikadır buradayım ama içine girdiğim dünya, bitkilerin peri masalından çıkmış gibi durduğu, hayvanlara evlat gibi davranıldığı bir dünya.

Sıcacık, yaşanmışlıkla dolu bir ev bu, ama Haraway ve partneri Rusten Hogness hayatlarının tamamını burada geçirmiyorlar. Donna’nın California Üniversitesi’nde Bilinç Tarihi profesörü olarak çalıştığı dönemlerde burada yaşıyorlar.¹ 1980’de Hayden White onu programda çalışmak üzere davet ettiğinden beri, böyle. Kalıcı evleri ise buradan üç saat uzakta, San Francisco’nun kuzeyinde, efsanevi Sonoma County’de. Orada, 1977’de eski kocası Jaye Miller ile birlikte aldıkları bir arazileri var. Böyle gidip gelmeli bir hayat, böyle iki evli bir varoluş, Haraway’in bir yandan ders verirken bir yandan da bilim tarihinden feminist teoriye, antropolojiye ve tabii ki kendisinin icat ettiği siborg çalışmalarına, pek çok alanda müthiş bir yoğunlukla çalışmasına imkân vermiş. Başka bir deyişle, birbirinden üç saat mesafede iki evde yaşamak hiç de kolay bir şey olmasa da, zamanını ve ilgisini böyle bölmek, Haraway’in odaklanmasını sağlamış. San-

---

1 Bilinç Tarihi 1960’larda Santa Cruz’da, California Üniversitesi’nde kurulmuş bir disiplinlerarası doktora programı. “Bil-Tar” (Hist-Con) olarak da anılıyor.

ta Cruz'da iki değil, dört dönem var; bu sebeple her sene gayet yoğun ve birbirini izleyen üç lisansüstü ve lisans dersi veriyor. Bir ev eğitim, öteki yazmak için – bu ikisinin ayrılması her zaman çok kolay olmasa da. Bana çarpıcı gelen, bu durumun 1985'te "Siborg Manifestosu"nda ilk kez etkili bir biçimde ifade edilen siborg varoluşunun bir örneği olması:

Bir perspektiften bakıldığında, siborg dünyası, bir kontrol ağının gezegene nihai olarak dayatılmasıyla, savunma adına girilen bir Yıldız Savaşları kıyametinde cisimleşen nihai soyutlamayla, kadın bedeninin erkekçil bir savaş cümbüşünde nihai olarak temellük edilmesiyle ilgilidir. Başka bir perspektiften bakıldığında, siborg dünyası, insanların hayvanlar ve makineler ile akrabalıklarından, ya da daima kısmi olan kimliklerden ve çelişik olan bakış açılarından korkmadıkları, yaşanmış toplumsal ve bedensel gerçekliklerle ilgili olabilir. Politik mücadele iki perspektiften de aynı anda görmek demektir çünkü her biri, diğerinden bakıldığında hayal edilemeyecek tahakkümleri ve imkânları açığa çıkarır. Tekli bakış açısı, iki bakış açısından ya da çok başlı ucubelerden daha kötü yanlısalar üretir. Siborg birlikleri ucube ve gayri meşrudur; mevcut politik koşullarımız dahilinde direniş ve yeniden eşleşme için daha kudretli mitler bulmayı umacak durumda değiliz pek.²

Konuşmak için mutfağa geçiyoruz. Donna birtakım kitap paketlerini açıyor. "Ah, harika. Biri Susan Harding'le birlikte vereceğimiz bir ders için: uzaylılar tarafından kaçırılmayla ilgili bir bilim ve politika ve dinler tarihi dersi."

---

2 Türkçe çeviriden alınmıştır. Donna J. Haraway, "A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century", *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature* içinde (New York: Routledge, 1991), s. 154 [Türkçesi: *Siborg Manifestosu*, çev. Osman Akinhay, Agora Kitaplığı/Feminist Kitaplık: İstanbul, 2006].

BİRİNCİ BÖLÜM

İçine Doğduğu Tarih

Galiba aslında hep bir kâşif olmayı istiyordum.

– DONNA J. HARAWAY

Thyrza Nichols Goodeve: Daha karmaşık konulara geçmeden önce, biyografinizden başlayalım isterseniz.

Donna Haraway: İnsanın içine doğduğu tarih her zaman çok doğalmış gibi görünür. Ne zaman ki geri dönüp bakarsınız, birden her şey anlam kazanır – toplumsal ve kültürel tarihin çoklu katmanları birden görünür hale gelir. 1944'te Colorado, Denver'da doğdum. Yani Birleşik Devletler'in batısında. Ama Denver ne tam olarak California'nın bir parçasıydı, ne ortabatının tarım eyaletlerinden biri, ne de bütün o göçler, karmaşık kültürlerle çeşitlenmiş Doğu Yakası eyaletlerinden. *The Anglo Rocky Mountain West*³ 19. yüzyılın sonunda icat edildi, yani oldukça yeni. İç savaş sonrası fethedilen bir coğrafya. Asıl olarak İngiliz yerleşimciler tarafından geliştirilmiş, ekonomisi altın ve gümüş madenciliği, sonra çiftlikler, uluslararası kereste ticareti ve enerjiye dayalı.

---

3 Kuzey Amerika'nın batısındaki Büyük Rocky Sıradağları, ikonik bir coğrafya olarak romanların, filmlerin, şiirlerin konusu olmuştur. Bizonların, boz ayıların, porsukların... yaşadığı, koruma altında bir alandır – ç.n.

• *Aileniz bu sanayilerden birinde miydi?*

– Hayır, babam spor yazarıydı; onun ailesi de Colorado'ya Tennessee'den gelmiş. Colorado'ya gelmelerinin nedeni, kısmen babasının sağlığıymış. Verem olmuş, onlar da Colorado Springs'e gelmişler; çünkü burada 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başında, bir sanatoryum varmış. Büyükbabam buraya, Colorado Springs'e yerleşmiş ve Piggly Wiggly diye küçük bir market zincirine bağlı bir dükkân açmış. Anlaşılacak işler iyi gitmemiş; 1930'ların sonunda Piggly Wiggly Safeway'e satıldıktan sonra, borç içinde ölmüş. Bunlar ben doğmadan önce olmuş. Hep birbirinden farklı aile tarihleri dinledim; hangisinin olan biteni tam olarak yansıttığından hiç emin olamadım. Bu, baba tarafım. Anne tarafım, işçi sınıfından İrlandalı Katolikler.

• *Anne babanız hayatta mı?*

– Annem ben on altı yaşımıdayken öldü ama babam hayatta. Şimdi seksen bir yaşında, sahiden çok iyi bir adam. Çocukken o da vereme yakalanmış ve bu yüzden de eklem problemleri yaşamış. Çocukluğunun en güzel dönemlerini yatakta geçirmek zorunda kalmış. Ta liseye kadar evde eğitim almış, ondan sonra tekerlekli iskemleyle dolaşabilmeye başlamış, zaman içinde koltuk değneğine geçmiş. Böyle çok ciddi engelleri olmasına rağmen, her zaman spora ilgi duymuş. Babası sonradan Ulusal Sanayi Basketbol Ligi olacak örgütün batı ve ortabatu sanayi şehirlerindeki örgütleyicilerinden biriymiş. Bu lig, okula gitmeyen genç beyaz erkekleri alıp şirket takımları kuruyormuş. Bu ligler şimdi yok ama o zamanlar çok popülermiş. Böylece büyükbabamın Denver'da basketbolun destekçilerinden biri olması sebebiyle babam da çocukluğundan itibaren hep sporla iç içe yaşamış. Hatta Colorado'da masa tenisi şampiyonu bile olmuş; çünkü refleksleri çok iyiymiş, alan koruması da.

- *Profesyonel sporların sizdeki etkisi ne oldu?*

– Babamın *The Denver Post*'taki spor yazarlığı işi benim için çok önemliydi. Babamla birlikte yılda ortalama yetmiş maç izlediğim için, beyzbola değer vermeyi öğrendim. Ortaokulda ve lisede basketbol da oynadım; pek yetenekli değilim ama çok hevesliydim.

Mutfağa uzun boylu, kum rengi saçları ve çok sıcak, nazik bir gülümsemesi olan bir adamın girmesiyle konuşmamız kesiliyor. 1975'ten beri partneri olan Rusten Hogness ve Yale'de biyoloji yüksek lisansı yaparken evlendiği Jaye Miller, benim 1980'lerde Bil-Tar öğrenciliğim sırasında Haraway'e konferanslarda ve bölüm etkinliklerinde eşlik ettiklerine tanık olduğum iki erkek.

Merhabalaşırken Rusten'a "Harika bir tişört," diyorum. Gece mavisi ve zümrüt yeşili renklerde, düğmeli bir tişört giymiş. "Görüşme için iyi malzemen var mı?" diye soruyor Donna ona. "Evet, bir görüşme fiyatına iki görüşme yaptım," diye cevaplıyor. Kiminle görüştüğünü soruyorum. "Bir radyo programı için Monterey Bay'daki biyologlarla," diyor. "Yerel Santa Cruz radyo istasyonu için doğa tarihi bölümleri yapıyorum." Bir süre doğa tarihi konusunda sohbet ediyoruz sonra Donna araya giriyor. "Roland harika bir gösteri yaptı," diyor Rusten'a. "Thyrza'ya neler yapabildiğini göstermeye pek hevesliydi!" Birlikte yaşadığımız hayvanlardan ve röportaj işlelerinden söz ediyoruz, anekdotlar anlatıyoruz, sonra Rusten çalışmak üzere stüdyosuna gidiyor.

- *Babanız gazete yazarıydı. Kelimelere sevginizi ondan mı aldınız?*

– Kesinlikle. Akşam yemeğinde kelimeler hakkında konuşurduk. Çok iyi bir yazardı; işini çok severdi, seksen bir ya-

şında ve hâlâ çalışıyor. Geçen yaza kadar Denver'daki Ulusal Beyzbol Ligi'nin resmî skorcusuydu. Annem daha az eğitilmişti, daha az mutluydu. Hayatını suçluluk duygusu kuşatıyor ve tüketiyordu.

- *Bu mutsuzluğun nedeni neydi?*
– Söylemesi zor. Sağlığı iyi değildi.

- *Ama babanızın sağlığı da pek iyi değilmiş.*
– Evet, ama annemin sorunları yetişkinlik hayatını tehlikeye sokan türdendi. Ben on altı yaşımdayken kalp krizinden öldü; ondan önce de pek çok hastalığı vardı. Ailesine çok bağlıydı ve sanırım çok küçük bir dünyada yaşıyordu. Katolizmi çok güçlüydü, bu benim çocukluğuma ve gençliğimin bir kısmına da yansdı. Katolikliği çok ciddiye alıyordum; annemin gittiği liseye gittim. Adı St. Mary Akademisi'ydi; müdüresi, annemin arkadaşlarından biriydi, bir rahibe.

- *Rahibeler size iyi davranırlar mıydı?*
– Ah, evet. Aslında üzerimde çok güçlü bir etki bıraktılar, o kadar ki çocukluğumun uzun bir dönemini rahibe olmak isteyerek geçirdim. Lisansımı alıp tıbbi misyoner ya da Maryknoll rahibesi olmak istiyordum. Sömürge tahayyülü bir soyutlama değildir biliyorsun. Benim de sömürge tahayyülüm vardı. Var olduğunu bilmiyordum ama vardı. Bunu bağımsız bir kadın olma arzumuyla birleştirdim. Rahip ya da doktor olmak istiyordum ama rahip olamayacağım için, ikinci tercihim Maryknoll rahibesi olmaktı. Maryknoll rahibeleri benim gözümde serüvenci, yetenekli, akıllı, eğitilmiş kadınlar ve bütün dünyada çok iyi işler yapıyorlardı. Görüyorsun, heyecan ve keşif, tamamen sömürgeci tahayyüldü. Galiba aslında hep bir kâşif olmayı istiyordum.